

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
ISSN 2992-9229

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

2024 №2
(4)

Samarqand-2024

ISSN 2992-9229

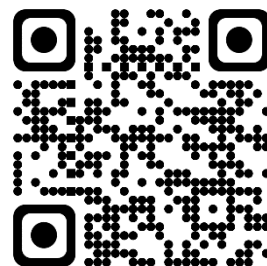
TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2024

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Juliboy ELTAZAROV

f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Roxila RUZMANOVA

f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti rektori (O‘zbekiston);

Hakim XUSHVAQTOV – f.m.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);

Akmal AHATOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha
prorektori (O‘zbekiston);

Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Suyun KARIMOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Musa YULDASHEV – f.f.n., professor
(O‘zbekiston);

Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor
(O‘zbekiston);

Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Hamidulla DADABOYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Hotam UMUROV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Mardon BOLTAYEV – dotsent (O‘zbekiston);

Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya);

Abduselam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya);

Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya);

Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya);

Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH);

Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon);

Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya);

Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Shahnoza XUSHMURODOVA – Phd, dotsent
(O‘zbekiston);

Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent
(O‘zbekiston);

Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston);

Mas‘ul muharrir: **PhD Zokir BAYNAZAROV**
(O‘zbekiston);

Texnik xodim: **Raxmatulla SHOKIROV**
(O‘zbekiston).

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Заместитель главного редактора:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ

д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Рохила РУЗМАНОВА

к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор,
ректор Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.м.н., профессор,
проректор по научной работе и инновациям
Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор,
проректор по международному
сотрудничеству Самаркандского
государственного университета имени
Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент
(Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Хамидулла ДАДАБОЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Хотам УМУРОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мардон БОЛТАЕВ – доцент (Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);

Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);

Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор
(Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор
(США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор
(Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОДОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Феруза МАНУКЯН – Phd (Узбекистан);

Ответственный редактор: **PhD Зокир
БАЙНАЗАРОВ (Узбекистан)**

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ
(Узбекистан)**

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMİY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)
Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)
Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Khamidulla DADABOEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Khotam UMUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Mardon BOLTAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abdusalam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAĞLU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara İSLAMOVA (Uzbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: **Rahmatulla SHOKIROV** (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDİYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Hamidulla DADABOYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Hotam UMUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Mardon BOLTAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Foziljon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Doç. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: **Rahmatullah ŞOKİROV** (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ

“DEVONU LUG‘OTIT TURK” ASARIGA OID TADQIQOTLAR

Qosimjon SODIQOV

«DEVONU LUG‘ATI-T-TURK» MATNIDAGI HARAKAT BELGILARI VA TURKIY SO‘ZLARINING O‘QILISHI MASALASI.....9

Hamidulla DADABOYEV

“DEVONU LUG‘OTIT TURK”DA QORAXONIYLAR DAVRI SAVDO-MOLIYA ISTILOHLARI TIZIMINING AKS ETISHI.....19

Shuhrat SIROJIDDINOV, Zulxumor XOLMANOVA

“DEVONU LUG‘OTIT TURK”NING ADABIY-MA‘RIFIY QIYMATI.....27

Jo‘ra XUDOYBERDIYEV

“DEVONU LUG‘OTIT TURK”NING O‘ZBEK TARJIMONLARI VA ULARNING TARJIMALARI NASHRLARI HAQIDA.....35

Baxtiyor ABDUSHUKUROV

“DEVONU LUG‘OTIT TURK”DAGI O‘G‘UZCHA SO‘ZLAR.....49

Vazira ALIMBEKOVA

JANUBI-SHARQIY ANDIJON LINGVOAREALI LEKSIKASINING “DEVONU LUG‘OTIT TURK” ASARIGA MUNOSABATI.....58

Alima PIRNIYAZOVA

MAHMUD KOSHG‘ARIYNING “DEVONU LUG‘AT-IT-TURK” ASARI VA QORAQALPOQ TILI 71

Umurzoq JUMANAZAROV

FITRAT “DEVONU LUG‘ATIT TURK” TADQIQOTCHISI.....78

Shuxrat ABDULLAYEV

“DEVONU LUG‘ATI-T-TURK”NING O‘ZBEK VA QORAQALPOQ TILI LEKSIKASIDA TUTGAN O‘RNI 86

Ahrorbek AZIZOV

“DEVONU LUG‘OTIT TURK”DA XALQ O‘YINLARI TALQINI. 93

Sarvar QO‘LDOSHEV

“DEVONU LUG‘OTIT TURK” DA DAVLATCHILIK BELGILARI 103

Ozoda SHARIPOVA

“DEVONU LUG‘OT-AT TURK” ASARIDA KELITIRILGAN VATAN VA VATANPARVARLIK MAVZUSIDAGI PAREMALARNING SEMANTIK TADQIQI.....111

TURK DUNYOSI TADQIQOTLARI

Sirojiddin XO‘JAQULOV

TOJIK MA‘RIFATPARVARLIK VA JADID ADABIYOTIDA TURK TANZIMAT DAVRI ADABIYOTINING TA‘SIRI 117

Osman EMIN

BALKAN TÜRK EDEBİYATI’NDA TÜRK DÜNYASI 128

Muso YULDASHEV

LOTIN YOZUVIGA ASOSLANGAN YANGI O‘ZBEK ALIFBOSI VA TURK-RUN YOZUVI TARIXIGA BIR NAZAR 139

Shohista JUMANOVA

CHO‘LPON POETIKASI (UNING NASRIY ASARI : “KECHA VA KUNDUZ” ASOSIDA) 145

TURKIY AXALQLARNING IJTIMOYIY-MADANIY ALOQALARI TARIXI

Мирвари ИСМАЙЛОВА

КУЛИНАРНЫЙ КУЛЬТ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО НАРОДА В КОНТЕКСТЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ МАТЕРИАЛЬНО-ДУХОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ 152

Oybek BARZIYEV

HIJRON MAVZUSI BILAN BOG‘LIQ AN‘ANAVIY POETIK TURKUMLAR (*Milliy uyg‘onish davri o‘zbek, qozoq, arman she‘riyati misolida*).....162

KITOB TANITUVI / KITAP TANYŞDYRYŞ / BOOK REVIEW 168

AZIZ MUSHTARIY!

Qadim o‘tmishga ega bo‘lgan har bir xalqning madaniyat va sivilizatsiya hamjamiyatida o‘z izini qoldirgan asarlar mavjud. Shu jihatdan turkiy sivilizatsiyaning madaniy kodlarini ochib beruvchi va har o‘qilganida yangidan yangi ma‘nolar olamini ochuvchi turkologiyaning durdona asarlaridan biri “Devonu Lug‘otit Turk”dir. Ma‘lumki, YUNESKO Bosh Assambleyasining 42-sessiyasida qabul qilingan qaror bilan 2024-yil Mahmud Koshg‘ariyning “Devonu Lug‘otit Turk” asari yozilganining 950 yilligi sifatida nishonlash belgilandi. Shu nuqtai nazardan, Ilmiy kengashimiz qalam va minnatdorchilik qarzi sifatida jurnalimizning 4-sonini Turk dunyosining bu noyob xazinasini yana bir bor kashf etish va uning muallifini hurmat bilan yodga olish maqsadida uni maxsus son sifatida nashr etishga qaror qildi.

Bu sonda “Devonu Lug‘otit Turk”da xalq o‘yinlari, Janubi-Sharqiy Andijon leksikologiyasining “Devonu Lug‘otit Turk” bilan aloqasi, Qoraxoniylar davri savdo-iqtisodiy leksikasining devonda aks ettirilishi, devonning o‘zbekcha tarjimalari va tarjimonlar, devon matnidagi harakat belgilari va turkiy so‘zlarni o‘qish masalalari, devondagi davlatchilik tamoyillari, asarning o‘zbek va qoraqalpoq tillari leksikologiyasidagi o‘rni, vatan, vatanparvarlik haqidagi paremalarning semantik tahlili, kitobning adabiy-pedagogik ahamiyati, o‘g‘uzcha so‘zlar, tojik va jadid adabiyotida turk tanzimat davri adabiyotining ta‘siri mavzusiga oid maqolalar o‘rin olgan.

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

Each nation with a rich history has works that have profoundly influenced its cultural and civilizational landscape. Among such treasures in Turkology is the masterpiece Devonu Lugatit Turk, which unveils the cultural codes of Turkish civilization and reveals new layers of meaning with every read. In recognition of its significance, the 42nd UNESCO General Assembly designated 2024 as the 950th anniversary of Mahmud Kashgari’s Devonu Lugatit Turk. In celebration, our Scientific

Council has decided to dedicate the 4th issue of our magazine to honoring this unparalleled work and its esteemed author.

*This issue will explore various topics related to *Devonu Lugatit Turk*, including traditional folk games, the relationship between Southeast Andijan lexicology and the *divan*, reflections of the trade and economic lexicon of the Karakhanid period, Uzbek translations and their translators, interpretations of Turkic words in the *divan*, principles of statehood, and semantic analysis of poems focused on homeland and patriotism. Also featured are articles on the book's literary-pedagogical value, the presence of *Ugz* words, and the influence of Turkish *Tanzimat*-era literature on Tajik and contemporary literature.*

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

*Kadim geçmişi olan her milletin kültür ve medeniyet camiasına damgasını vurmuş eserleri vardır. O bakımdan Türk medeniyetinin kültürel kodlarını ortaya koyan ve muhtevasıyla her okunuşta yeni açılımlar sağlayan Türkolojinin başyapıtlarından biri de asırlar boyu elden ele dilden dile dolaştırılan *Kitâbu Dîvânu Lugâti't-Türk* adlı eserdir. Bilindiği üzere UNESCO Genel Kurulu'nun 42. oturumunda alınan kararla 2024 yılı, Kâşgarlı Mahmut'un *Dîvânu Lugâti't-Türk* adlı eserinin yazılışının 950. yıl dönümü olarak kutlanmaktadır. Bu kapsamda Bilim Kurulumuz, bir kalem ve gönül borcu olarak dergimizin 4. sayısını; Türk dünyasının bu eşsiz hazinesini bir kez daha keşfetmek ve müellifini saygıyla hatırlamak adına özel sayı olarak yayımlamaya karar vermiştir.*

*Bu sayıda “*Dîvânu Lugâti't-Türk*'te halk oyunları, Güneydoğu Andican leksikolojisinin *Dîvânu Lugâti't-Türk* ile ilişkisi, Karahanlılar Dönemi ticari-iktisadi istilahlara dîvâna yansımaları, dîvânın Özbekçe tercüme ve tercümanlar, dîvân metnindeki hareket fiilleri, işaretler ve Türkçe sözlerin okunma sorunları, dîvânda devletçilik prensipleri, eserin Özbek ve Karakalpak dilleri leksikolojisindeki yeri, dîvânda geçen vatan ve vatanperverlik konularındaki paremlerin (atasözlerinin) semantik tahlili, kitabın edebî ve pedagojik kıymeti, Oğuzca sözler, Tacik ve Cedit Edebiyatı'na *Tanzimat* dönemi Türk Edebiyatı'nın etkisi, Türk Bitig Taşları'nın Semerkant vilayeti Karluk şiveleriyle münasebeti, Çolpan'ın poetikası, hicran temasıyla ilgili geleneksel poetik birlikler” gibi konu başlıklarına yer verilmiştir.*

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

У каждого народа с древней историей есть произведения, оставившие след в общности культуры и цивилизации. В этом отношении раскрываются культурные коды турецкой цивилизации, шедевры тюркологии, открывающие мир новых смыслов каждый раз, когда его читают, одним из таких произведений можно назвать- «Диван лугат-ат-турк». Как известно на 42 сессии Генеральной Ассамблеи ЮНЕСКО принято решение о праздновании 950-летия сборника тюркских наречий Махмуда Кошгари «Диван лугат-ат-турк» в 2024 году.

С целью почтить память великого ученого наш научный совет решил посвятить 4 -й номер журнала этому уникальному сокровищу турецкого мира и опубликовать его в виде специального выпуска. Статьи этого сборника посвящены народным играм, представленным в «Диван лугат-ат-турк»; связь Южно-Шарайской Андижанской лексикологии с «Диван лугат-ат-турк», отражению в торгово-экономической лексики эпохи Караханидов в словаре; узбекским переводам и переводчикам словаря, принципам государственности, месту узбекской, каракалпакской лексики в произведении; семантическому анализу паремий о родине и патриотизме, значению литературно-педагогической составляющей книги; исследованию огузских слов в таджикской и джадидской литературе; тюркской литературе периода танзимата.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

“DEVONU LUG‘OTIT TURK” ASARI HAQIDA!

Eng qadimgi turkiy til tadqiqotchilaridan biri bo‘lgan Mahmud Koshg‘ariy, o‘zining yuksak lingvistik bilimlari bilan turkologiyaga beqiyos hissa qo‘shgan. U Turk dunyosining til, adabiyot va umuman madaniyat jihatdan Markaziy Osiyodagi eng yorqin davri hisoblangan Qoraxoniylar davrida yashagan. Madrasayi Hamidiyye va Madrasayi Sajiyyeda tahsil olgan olim, turk dunyosiga ikkita noyob xazinani taqdim etgan bo‘lib, bular “Devonu lug‘otit Turk” va “Javoqir un-Nahvi fi Lug‘otit Turk” asarlaridir. “Devonu lug‘otit Turk”ning asl qo‘lyozmasi bizgacha yetib kelmagan. Dunyodagi yagona nusxasi Muhammad b. Abu Bakr ibni Abulfath Damashqiy tomonidan ko‘chirilgan. Bu nusxani Ali al-Emiriy qo‘lga kiritgan. Koshg‘ariyning devonda tilga olingan, ammo bugungi kungacha yetib kelmagan “Javoqirun-Nahvi fi Lug‘otit Turk” asari esa yo‘qolgan. Xuddi bir paytlar turklar orasida tarqalgan “Buyuk Xon Ato Bitig” va “O‘g‘uznoma” asarlari kabi bu kitob ham turkologiyaning yo‘qolgan asarlaridan bo‘lib, bugungi Ali Amiri Afandilarni, haqiqiy kitob do‘stlarini kutmoqda...

“Devonu lug‘otit Turk” asari Qoraxoniylar davri turk olimi va yozuvchisi Mahmud Koshg‘ariy tomonidan 1072-1074-yillar orasida yozilgan. O‘z davrining eng mashhur olimlaridan hisoblangan Mahmud Koshg‘ariy bu asarni yozgan davrida arab tilining turk tilidan ko‘ra mavqei yuqori til ekanligi iddaosiga qaramay, turk tilining boy til ekanligini isbotlash maqsadida “Lug‘at” kitobi uslubida yaratgan. Bu yuksak til salohiyatining ikkinchi misolini buyuk shoir, mutafakkir va davlat arbobi Alisher Navoiy tomonidan turk tilining boshqa tillardan kam emasligini dalillash maqsadida yozilgan “Muhokamat ul-lug‘atayn” asari misolida ko‘rish mumkin. Xullas, Abdulla Oripov e‘tirof etganidek, Temurning qilichi yetmagan joyga qalami bilan yetgan, jang maydonida emas, balki ilm-fan va tafakkur yo‘lida kurash olib borgan ikki buyuk alloma sifatida butun turk dunyosining diqqat markazidadir.

Koshg‘ariy yillar davomida turk mamlakatlarini kezib, o‘zi ilmiy sohalarda tadqiqot olib borgan va so‘zdan tortib etimologiyasigacha ko‘rgan deyarli barcha madaniy elementlarini yozib olgan. Koshg‘ariy o‘z so‘zlari bilan: “Men turklar, turkmanlar, o‘g‘uzlar, chigillar, yag‘molar, qirqizlarning (qirg‘izlarning) shaharlarini, qishloq va yaylovlarini ko‘p yillar kezib chiqdim, lug‘atlarini to‘pladim, turli xil so‘z xususiyatlarini o‘rganib, aniqlab chiqdim.”-deydi. Binobarin, Koshg‘ariy turk qabilalari, madaniyati va urf-odatlarini haqida katta hajmli material to‘plash orqali arab muhitiga turk tili va madaniyatini olib kirish, turk tili haqida yozgan grammatikasi bilan arablarga turk tilini o‘rgatishni maqsad qilgan. Shunday qilib, devon; arablarga turk tilini o‘rgatish va turk tilining arab tili kabi boy til ekanligini va undan kam emasligini ko‘rsatish maqsadida yozilgan ilk turkcha lug‘at sifatida ma‘lum.

Devonu Lug‘otit Turk madaniyatimiz va sivilizatsiyamizni ko‘p jihatdan aks ettirish nuqtai nazaridan turkiylikning asosiy asarlaridan biridir. Kitobning yaratilishida turkiy so‘zlar arab qoidalariga ko‘ra tartibga solingan va arabcha muqobillari bilan ma‘nosini topgan. Koshg‘ariy bu asarni yozganidan uch yil o‘tib, Abbosiylar xalifasi Muqtadiy Billohga taqdim etadi. Uning bu xatti-harakatini turkiy tilning ustunliklarini davlat tomonidan ma‘qullash sifatida baholash mumkin. Bundan uch yuz yil o‘tib, lug‘at ilk bor Kilisli Rifatning tuzatishi bilan nashr etilgan; 1943-yili Turk tillari jamiyati a‘zosi Besim Atalay tomonidan arab harflari lotin harflarida o‘z muqobilligini topgan. Devonning o‘zbek nashrlari bo‘yicha ilk tadqiqotlar 1940-yillarda boshlangan. O‘zbekistondagi nashrlar haqida batafsil ma‘lumotni ushbu sondagi maqolalardan olishingiz mumkin.

Koshg‘ariy madrasada tahsil olgani uchun o‘qigan dars materiallari formatini o‘zlashtirib, ijodida mumtoz arab kitoblaridagi usulga amal qilgan. Boshqacha aytganda, Devonu Lug‘otit Turk nomli asar; Muqaddima hamd, salovat va salom bilan boshlanib, ish oxirida duo bilan yakunlanadi. Asar nafaqat lug‘at, balki hikmatlar, she‘rlar, ayot va hadislar, turkiy qabilalarga oid belgilar, sheva farqlariga oid muhim topilmalar, lingvistik materiallar mazmuni bilan ensiklopediya hisoblanadi. Buyuk turk olimi Mahmud Koshg‘ariyni asar yozilganining 950 yilligi munosabati bilan hurmat bilan yod etamiz.

“DEVONU LUG‘OTIT TURK”NING ADABIY-MA’RIFIY QIYMATI

SIROJIDDINOV Shuhrat Samariddinovich,

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent
davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti
rektori, akademik

E-mail: shsirojiddinov1961@gmail.com

ORCID: [0009-0000-9359-5418](https://orcid.org/0009-0000-9359-5418)

XOLMANOVA Zulxumor Turdiyevna,

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent
davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti
professori, filologiya fanlari doktori

E-mail: zulxumor-uzmu@mail.ru

ORCID: [0000-0001-6634-5165](https://orcid.org/0000-0001-6634-5165)

Annotatsiya: Maqolada turkiy xalqlarning qomusiy yozma yodgorligi – “Devonu lug‘otit turk”ning adabiy-ma’rifiy qiymati, ma’naviyat va axloq masalalarini yoritishdagi o‘rni tahlil qilingan.

“Devonu lug‘otit turk” qomusiy manba sifatida dunyo tillariga tarjima qilingan va katta qiziqish bilan o‘rganilmoqda. Asarning adabiy-ma’rifiy qiymati uni yanada kengroq doirada tarjima qilish va tadqiq qilishni taqozo etadi. “Devonu lug‘otit turk” o‘zbek adabiyotshunosligi va adabiyoti taraqqiyotida ham nazariy, ham amaliy jihatdan muhim manba hisoblanadi. Devondagi she’rlar so‘zlarning ma’nosini oydinlashtirivchi matn sifatida keltirilgan bo‘lib, turli mavzularga bag‘ishlangan. Turkiy xalqlarning qiziqishlarini, dunyoqarashi, ijtimoiy-madaniy munosabatlarini aks ettirgan. Devondagi she’rlarda milliy va umuminsoniy qadriyatlar ulug‘langan bo‘lib, ularni tahlil qilish, ma’no-mazmunini turkiy xalqlarga va boshqa dunyo xalqlariga yetkazish ma’naviy-ma’rifiy maqsadlarga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: *qomusiy manba, lug‘at, tarjima, tadqiqot, adabiyotshunoslik, adabiyot, to‘rtlik, she’r, vazn, qofiya, turoq, folklor, ijtimoiy-madaniy munosabat.*

ЛИТЕРАТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ЦЕННОСТЬ «ДЕВОНУ ЛУГОТИТ ТУРК»

Аннотация: В статье проанализированы литературно-просветительская ценность энциклопедического письменного памятника тюркских народов «Девону луготит турк», а также его роль в освещении вопросов духовности и нравственности.

Как энциклопедический источник «Девону луготит турк» переведен на мировые языки и изучается с большим интересом. Литературно-просветительская ценность произведения требует его перевода и исследования в более широком масштабе. «Девону луготит турк» является важным источником в развитии узбекского литературоведения и литературы как в теоретическом, так и в практическом плане. Стихи в Девоне представлены в виде текста, проясняющего значение слов, и посвящены различным темам.

В стихах отражены интересы, мировоззрение, социально-культурные связи тюркских народов. В стихах Девона воспеваются национальные и общечеловеческие ценности, а их

анализ и донесение их смысла до тюркских и других народов мира служат духовно-просветительским целям.

Ключевые слова: энциклопедический источник, словарь, перевод, исследование, литературоведение, литература, четыре, стихотворение, вес, рифма, поселение, фольклор, социокультурная установка.

LITERARY AND EDUCATIONAL VALUE OF “DEVON LUGOTI TURK”

Abstract: The article analyzes the literary and educational value of the encyclopedic written monument of the Turkic peoples - “The Turk Lugotit Devon”, as well as its role in highlighting issues of spirituality and morality.

As an encyclopedic resource, “Devonu Lugatit Turk” has been translated into world languages and is studied with great interest. The literary and educational value of the work requires its translation and research on a larger scale. “Devonu Lugotit Turk” is an important source in the development of Uzbek literary studies and literature, both theoretically and practically. Poems in Devon are presented in the form of text, clarifying the meaning of the words, and are devoted to various topics.

The poems reflect the interests, worldview, social and cultural ties of the Turkic peoples. Devon’s poems glorify national and universal values, and their analysis and communication of their meaning to the Turkic peoples and other peoples of the world serve spiritual and educational purposes.

Key words: *encyclopedic source, dictionary, translation, research, literary criticism, literature, four, poem, weight, rhyme, settlement, folklore, sociocultural setting.*

Kirish. Turkiy xalqlarning, xususan, o‘zbek xalqining madaniy taraqqiyot darajasi eng qadimgi davrlardan hozirga qadar dunyo ilm ahlini hayratga solib keladi. Buyuk mutafakkirlarimizning teran idrok mahsuli bo‘lgan ma‘naviy merosi din va dunyo, axloq, qadriyat masalalari jamlangan manba sifatida alohida e‘tiborga molikdir.

Mahmud ibn Husayn ibn Muhammad al-Koshg‘ariyning “Devonu lug‘otit turk” asari XI asrda til siyosati negizida yaratilgan manba bo‘lib, jahon filologik ilmi taraqqiyotida alohida o‘ringa egadir. “Devonu lug‘otit turk”ning o‘zbek tiliga tarjima qilinishi va nashr etilishi uni ommalashtirishdagi dastlabki qadam bo‘ldi [18,21]. Mazkur yodgorlik yuzasidan A.Aliyev, Q.Sodiqov, B.Valixo‘jayev, M.Xayrullayev, M.Jo‘rayev, Q.Karimov, N.Rahmonov, Turon Usmon, U.Tursunov, B.O‘rinboyev, G‘.Abdurahmonov, G‘.Boboyorov, J.Xudoyberdiyev kabi o‘zbek olimlari izlanish olib borib, yozma yodgorlikning adabiy-ma‘rifiy ahamiyatini, o‘z davriga oid ijtimoiy-madaniy manzarani yaqqol aks ettirgan manba sifatidagi qiymatini ilmiy jihatdan asoslaganlar.

“Devonu lug‘otit turk”ning boy mazmuni uning ko‘plab tillarga tarjima qilinishini ta‘minladi. Lug‘at tarjima matnlar orqali keng jamoatchilikka kirib bordi. Asar fanga ma‘lum bo‘lgan davridanoq uni ommalashtirish uchun harakatlar boshlandi. Lug‘at turk, o‘zbek, uyg‘ur, ozarbayjon, qozoq, ingliz, nemis, xitoy, rus va fors tillariga tarjima qilindi. Xorij miqyosida devon tarjimasini nemis olimlari boshlab berdi. Tarjimonlar transliteratsiya usulida yondashib, ayrim tushunarsiz so‘zlarni aynan keltirib, izohlaganlar. Xususan, Karl Brokelmann ma‘nosi qiyin

bo‘lgan so‘zlarni alifbo bo‘yicha tartiblab, “Devon”dagi asosiy tushunchalar ko‘rsatkichini yaratgan [11,41].

“Devonu lug‘otit turk” uyg‘ur tiliga tarjima qilingan, Urumchida o‘n ming nusxada nashr etilgan. Uyg‘urcha tarjima ham sharh va izohlar bilan boyitilgan. “Devon” qo‘lyozmasining fotonusxasi ham e‘lon qilingan va devonning tarjimasi berilgan [14, 98; 17,33]. S.Y.Malov qadimgi turkiy til manbasi sifatida “Devonu lug‘otit turk”dan bir qator parchalarning tarjimasini keltirgan va izohlagan. Rus tilshunoslari “Devonu lug‘otit turk”dagi she‘riy qismlarni tarjima qilib, qadimgi turkiy yozma yodgorliklarga bag‘ishlangan majmuada e‘lon qilganlar [9,9].

“Devonu lug‘otit turk”ning ozarbayjon va turk tillariga qilingan tarjimalari ham, ayrim kamchiliklardan xoli bo‘lmasa-da, lug‘atning turkiy tillarda keng yoyilishidagi muvaffaqiyatli qadamlardan biri bo‘ldi [7,8]. Asarning ommalashtirilishi, qo‘lyozma nusxalari, kotiblar tomonidan ko‘chirilgan nusxalari haqida batafsil ma‘lumot berilgan [15, 36].

“Devonu lug‘otit turk” 1966- yilda Muhammad Dabir Siyoqiy tomonidan Tehronda fors tilida nashr etilgan. Tarjima jarayonida ko‘plab tushunarsiz so‘zlarga izoh berilgan [4,51]. 2002-yilda xitoy tiliga tarjima qilingan, Pekin shahridagi Millatlar nashriyotida uch jildda nashr etilgan [16,17].

“Devonu lug‘otit turk”ning ilmiy-ma‘rifiy qiymati bugungi kunda tarjimalar ko‘lami va sarhadlarini yanada kengaytirishni taqozo etadi. Lug‘at turkiy xalqlar madaniy taraqqiyot darajasini ko‘rsatish bilan bir qatorda umuminsoniy qadriyatlar aks etgan tarixiy manba sifatida ham qiymatlidir. Ushbu asar hozirgi turkiy tillarning barchasiga tarjima qilinishi va o‘rganilishi lozim. Shuning barobarida dunyoning rivojlangan tillariga tarjima qilinishi va tadqiq qilinishi zarur. Bu jarayonda dunyo turkologlari qatorida o‘zbek olimlarining ham faolligi talab qilinadi, albatta. Hurmatli yurtboshimiz qayd etganlaridek, “Buyuk ajdodlarimizning betakror va noyob ilmiy-ma‘naviy merosi biz uchun doimiy harakatdagi hayotiy dasturga aylanishi kerak. Bu o‘lmas meros hamisha yonimizda bo‘lib, bizga doimo kuch-quvvat va ilhom bag‘ishlashi lozim”.

G.Vamberi “Yevropada ibtidoiy tuzum hukm surgan bir davrda turkiy xalqlarda adabiyot va san‘at gullab-yashnagan edi”, deganda qoraxoniylar davridagi madaniyat, adabiyot va san‘atni nazarda tutgan edi. XI asrlarda yaratilgan bo‘lsa-da, “Devonu lug‘otit turk” shu davrdagi badiiy ijod namunalari bilan bir qatorda turkiy xalqlar madaniy taraqqiyotining eng qadimgi tarixiy bosqichlariga xos bo‘lgan she‘rlar va maqollarni ham o‘z ichiga olgan. Abdurauf Fitrat devonda qayd etilgan she‘rlarni “to‘qqiz-o‘n asr burung‘i, islomdan burung‘i turk adabiyotining eng qimmatli namunalari” deb tavsiflaydi [3,119]. Bundan shu haqiqat ma‘lum bo‘ladiki, G. Vamberini hayratlantirgan adabiyot va san‘at ildizlari XI asrlardan ancha ilgarigi davrlarga borib taqaladi.

Tahlil va natijalar. “Devonu lug‘otit turk” Mahmud Koshg‘ariyning mashaqqatli mehnati, qomusiy bilimi, teran tafakkuri mahsuli sifatida yuzaga kelgan. Lug‘at qomusiy manba sifatida til, tarix, geografiya, etnografiya, tibbiyot, astronomiyaga hamda dehqonchilik, chorvachilik, hunarmandchilikka va boshqa qator sohalarga oid bilimlarni o‘zida mujassamlantirgan. Hattoki, hozirgi o‘yinlarning, jumladan suv sportining ildizlari ham shu tarixiy manbada qayd etilgan. Mahmud Koshg‘ariy suvda sho‘ng‘ish musobaqasi haqidagi ma‘lumotlarni yozib qoldirgan [9, 241]. Asar ensiklopedik manba sifatida turli xususiyatlariga ko‘ra tadqiq etilgan [16,3].

Qayd etilganidek, “Devonu lug‘otit turk” adabiyotshunoslikka oid manba hamdir. Mahmud Koshg‘ariy 14 yil davomida shahar va qishloqlarni kechib, qabila va elatlar tilini o‘rganish maqsadida boy material to‘pladi. Faol iste‘molda bo‘lgan 7000ga yaqin turkiy so‘zni to‘plab, arab

tili morfologik qonuniyati bo'yicha tizimlashtirdi. Faktik material sifatida xalq og'zaki ijodi namunalari jamladi. Xususan, lug'atdan 242 ta she'r, 262 ta maqol va matal o'rin olgan.

Mahmud Koshg'ariy lug'atida keltirilgan she'riyat, xalq og'zaki ijodi namunalari turkiy adabiyotshunoslik, tilshunoslik, folklor va dialektologiya taraqqiyoti uchun nazariy asos va amaliy manba vazifasini o'taydi. Turkiy she'riyat rivojida “Devon”da qayd etilgan lirik janrlarning alohida o'rni bor. “Devon”da keltirilgan parchalarning aslida yaxlit she'riy tizmalardan iborat ekanligi, bu esa tugallangan, mukammal ko'rinishdagi folklor janrlari mavjud bo'lganini ko'rsatishi asoslangan.

Devondagi she'rlarda lirik qahramon hissiyotiga nisbatan voqelik tasviri ustun bo'lib, eng qadimgi she'r tuzilishiga xos xususiyatlarni namoyon etadi. She'rlar peyzaj tasviri, mehnat qo'shiqlari, jang qo'shiqlari ko'rinishida ifodalangan. Xalqimizda o'yin qo'shiqlari ham mavjud bo'lganki, bu haqda devondan keng ma'lumot olish mumkin. Suvliklar yonida o'ynalgan “Munguz-munguz” o'yini xalqimizning intellektual salohiyatidan dalolat beradi [1,15]. Bolalarning tafakkurini charxlashga, aqlini rivojlantirishga qaratilgan mazkur o'yin turi savol-javob, aqliy hujum metodlariga asoslangan. Ayrim oyinlar she'riy aytishuvlarni o'z ichiga olgan.

Mahmud Koshg'ariy yetuk adabiyotshunos sifatida “vazn, adabiy janrlar, istiora, tashbeh va boshqa she'riy xususiyatlar haqida to'xtalgan” [8,33]. Bu ma'lumotlar qadimgi she'r tuzilishi, turkiy she'riyat yo'nalishlari, xalqona ohang, ritmika, she'riy nutq, she'r o'lchovi haqidagi nazariy bilimlarni aks ettiradi. Devonda keltirilgan she'rlar adabiyotshunoslik nuqtayi nazaridan ilmiy-ma'rifiy qiymatga egadir. Turkiy she'riyatning ilk yozma namunalari sifatida qofiya ilmi, badiiy san'at, tilning tasviriy vositalari, lirik qahramon qiyofasi va olam manzarasining badiiy ifodasi haqida yaqqol tasavvur beradi. Mahmud Koshg'ariy qayd etgan she'riy misralar turkiy tilning emotsional-ekspressiv funksiyasini yorituvchi faktik material sifatida ham ahamiyatlidir.

Devonda keltirilgan she'rlar adabiy-ma'rifiy ahamiyatga ham egadir. Adabiyotning bosh maqsadi insonda estetik didni, tafakkurni shakllantirish, nafosatni, intuitiv qobiliyatni uyg'otish, ezgu fazilatlarini, qadriyat, an'analarga mehr-muhabbatni tarbiyalashdan iborat. Devondagi she'rlarda turkiy xalqlarga xos qadriyatlar ulug'langan, illatlar qoralangan. Masalan, quyidagi she'riy parchada otini tashlab ketib, muhtoj bo'lganidan keyin yana qaytib, unga egalik qilishni istagan yigit timsolida xiyonat qoralangan:

*Qanča bardîñ aj oğul,
Êrdîñ munda inç amul,
Attin êmdi sên toñül,
Qıldîñ êrsä qılmağü* [8,104].

Fozil, bilimli insonlarni qadrlash, umuman, o'tganlarni yod olish asosiy insoniy fazilatlardan biri sifatida ulug'langan:

*Êrdi üzä êränlär,
Êrdäm bêgi bilig tağ.
Ajdi öküş öğütlär,
Könlüm bolur añar sağ* [8,116].

Devondagi she'rlar turli mavzuga bag'ishlangani, ijtimoiy-siyosiy masalalar qalamga olingani, jang manzaralari aks etgani bilan ham e'tiborga molikdir. Devonda keltirilgan jangnomalarni ilk harbiy qo'shiqlar sifatida e'tirof etish mumkin. Jangnoma xarakteridagi she'rlarda jangchining ruhiy kechinmalari, dushmaniga bo'lgan rahmdillik munosabatlari harbiy tizimdagi ruhiyat, da'vat, shiorlarning ijtimoiy davr, tarixiy taraqqiyot bilan hamnafas ravishda takomillashib borganini ko'rsatadi:

*Körüb nêçük qaçmadîñ,
Jamar suwin kêçmädiñ,
Tawariñni saçmadîñ
Jêsên sêni a:r böri.*

[Nega meni ko‘rish bilanoq qochmading, nega Yamar suvini kechmading, nega boshingni qutqarish uchun mollaringni tashlab keta qolmading, mana endi o‘ldirilding. Endi seni sirtlon yesin]; [8,108].

Quyidagi misralarda harbiy taktikalardan biri – dushmanni o‘rab olib, sarosimaga solish usuli aks etgan:

*Tëgrä alib êgrälim
Attin tüšüb jügrälim.
Arslanlaju kökrälim*

Küci aniñ këwilsün [Atrofni o‘rab olib, dushman yo‘lini kesib qo‘yaylik. Otdan tushib, g‘azab bilan (dushmanga) hamla qilaylik. Arslonlardek na‘ra tortaylik, bu harakatimizdan dushman kuchi kesilib, zaiflashsin]; [9,20]. She‘rda jang hayqiriqlari haqida ham so‘z yuritilganki, bu tasvirlar baqir-chaqirlarning vahimaga solish xususiyatidan ajdodlarimiz strategik vosita sifatida qadimdan foydalanib kelganini ko‘rsatadi.

Fuod Ko‘pruluzoda “Devonu lug‘otit turk”dagi she‘rlarni “turk adabiyotining mansha‘i” sifatida baholab, vazn, qofiya, mavzu jihatidan muhimligini ta‘kidlagani haqida alohida to‘xtalgan. Devondagi she‘riy tizmalarni ikki qismga ajratgan: birinchi qismga 1,2,3 bandlari qofiyadosh bo‘lgan to‘rtliklarni, ikkinchi qismga o‘zaro qofiyadosh bo‘lgan ikkiliklarni kiritgan. Birinchi qismga mansub she‘rlarni “qisqa vaznli tasviriy xarakterdagi asarlar”, ikkinchi qismga mansub she‘rlarni “uzun vaznli ta‘limiy-axloqiy asar” deb ta‘riflagan [3,121].

“Devonu lug‘otit turk”dagi she‘rlarda xalqning turmush tajribasi natijasidagi xulosalar aks etgan bo‘lib, ko‘pgina she‘riy misralar mazmuni maqollarda o‘z ifodasini topgan:

Kichik bolub jağini jërgü êmäs

Êzgürmäzib kuzsa anı êlni qunar [Dushman kichik bo‘lsa ham, nazarga ilmaslik yaxshi emas, uni nazarga ilmay, mensimay qo‘yilsa, shaharni sendan tortib oladi]; [9,37]. Ushbu she‘rning mazmuni “Dushmaning xas bo‘lsa ham qo‘rq” maqolida aks etgan.

Mahmud Koshg‘ariy she‘riy misralarni keltirishda “shoir yozadi, shoir aytadi” degan ifodalarni ishlatgan:

*Tüñür qazın buluştı
Qırqın taqı qoluştı.
Êmdi tişim qamaştı.*

Altı turumtajimni [Shoir va‘dasiga vafo qilmaydigan, aldamchi bir kishi haqida shunday yozadi: u men bilan qudalashishga va‘dalashdi. Mening qizimni aytirdi. Men uning qizini so‘ratdim. So‘ng va‘dani buzdi. Turumtoy otliq qulimni olib ketdi, shuning uchun tishimning dami qirqildi, tishim o‘tmas bo‘lib qoldi]; [9,123]. *Tishimning dami qirqildi, tishim o‘tmas bo‘lib qoldi* arxaik iborasi *qanoti qayrilmoq, shashti qaytmoq* barqaror birikmalarining mazmunini anglatgan. Mahmud Koshg‘ariy she‘rlarning muayyan mualliflari haqida yozgan. Bu esa xalq og‘zaki ijodi namunalarning aniq shaxslar yomonidan yaratilganini asoslaydi. Keyinchalik, muallif unutilib, anonimlik yuzaga kelgan. Xalq og‘zaki ijodi namunalarning muallifi noma‘lum bo‘lishi, anonim xarakterga egaligi shartli ravishda berilgan tavsifdir.

“Devonu lug‘otit turk”da keltirilgan she‘rlar axloqiy-ma‘naviy jihatdan ham amaliy ahamiyat kasb etadi.

Körklüğtonug‘ özünä

Tatliğ ašiğ azinça,

Tutğil qonuq ağırlig‘;

Jazsun jawiñ buzunqa [Ko‘rkam, chiroyli to‘ning o‘zingga, shirin ovqatingni boshqalarga ata; qo‘noqlarni hurmatla, toki hurmating el-yurtga taralsin [8,80]. She’rda go‘zal ko‘rinish, chiroyli libos targ‘ib qilinmoqda. Xalqimizning tashqi ko‘rinishga bo‘lgan bu ma’naviy talabi maqollarda ham o‘z ifodasini topgan: *Otangga onangni beparдоз ko‘rsatma*. Totli oshni mehmonga tutish da’vati orqali, avvalo, mehmonni ulug‘lash, e‘zozlash, qolaversa, nafsni tiyish targ‘ib qilinmoqda.

Axborot asri, globallashuv jarayoni madaniyatlararo muloqotni takomillashtirib, ayrim milliy qadriyatlarning unutilishiga olib kelmoqda. Shunday sharoitda o‘zlikni anglash, milliy qadriyatlarni saqlab qolishda “Devonu lug‘otit turk”dagi she’r va maqollarni o‘rganish, bugungi kun voqeligiga bog‘lash, yosh avlodni har tomonlama barkamol inson sifatida tarbiyalashda foydalanish amaliy ahamiyat kasb etadi.

Devondagi ko‘pgina she’rlarda oddiy tasvir ustunlik qiladi. Shunga qaramay, badiiy jihatdan o‘ziga xos obrazli ifodalar ham ko‘p uchraydi:

Aqturur közüm jolaq,

Tüslänür ürdäk juğaq. Ushbu misralarda lirik qahramon holati tashbeh, mubolag‘a orqali ta’sirchan aks ettirilgan. She’riy misralar barmoq vaznida yozilgan bo‘lib, 4+3=7 bo‘g‘inli turoqlar tartibiga asoslangan. Bu vazn yengilligi, o‘zlashtirish osonligi, o‘ynoqiligi bilan ajralib turadi va xalq og‘zaki ijodi namunalarida faol qo‘llangan she’r qolipi hisoblanadi. Ko‘pgina she’riy parchalardagi a-b-a-b qofiya tartibi qadimgi she’r tuzilishining oson o‘zlashtirilishini va og‘izdan og‘izga o‘tishini ta’minlagan.

“Devonu lug‘otit turk”dagi she’rlar tadqiqi quyidagilarda ahamiyatlidir:

-eng qadimgi lirik janrlar, she’r tuzilishi, she’r vazni haqida ma’lumot beradi;

-davrnin o‘ziga xos tarixiy-ijtimoiy masalalarini, ijtimoiy-madaniy munosabatlarni aks ettirgan;

-qomusiylik devon matnidagi she’rlarga ham xos bo‘lib, turli mavzular va yo‘nalishlar o‘z ifodasini topgan;

-devondagi she’rlar hikmat mazmunida bo‘lib, axloq masalalarini qamrab olgan; qadriyatlar ulug‘langan; aksqadriyatlar qoralangan;

-devondagi she’rlar badiiy jihatdan rivojlangan ko‘rinishdagi ijod mahsulidir, badiiy san’at, o‘xshatish, istioraning yetuk namunalari sifatida ilmiy-ma’rifiy qiymatga ega.

“Devonu lug‘otit turk” asarining hozirgi kundagi ahamiyatiga e’tibor qaratish, xalqaro doiradagi tadqiqotlarda aks ettirish lozimdir. Asar yuzasidan amalga oshirilgan tadqiqotlar statistikasi hali bu borada ko‘plab izlanishlar olib borish lozimligini ko‘rsatadi [17].

Adabiyot ezgulikka da’vat qilish, estetik didni tarbiyalash vositasidir. O‘zbekiston Prezidenti murojaatnomalarida, turli yillarda e’lon qilingan farmonlar, qarorlarida ajdodlar merosini o‘rganish, bugungi kun muammolariga aloqador qarashlarni tatbiq qilishga oid vazifalar belgilangan. Buyuk mutafakkirlar ijodiy merosini o‘rganish va targ‘ib qilishdan asosiy maqsad yosh avlodni ma’naviy barkamol shaxs sifatida shakllantirishdan iborat. Zero, yurboshimiz qayd etganlaridek, “Butun dunyoda yosh avlodning ongi va qalbi uchun kurash ketayotgan bugungi kunda biz Markaziy Osiyoning kelajagi bo‘lmish yoshlarimizni vatanparvarlik, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashimiz lozim”.

Xulosa va takliflar. “Devonu lug‘otit turk” turkologiyada atroflicha tadqiq etilgan, tilshunoslik, dialektologiya masalalari nuqtayi nazaridan o‘rganilgan. Devonning ilmiy-amaliy, ma’naviy-ma’rifiy qiymati hali to‘la ochib berilgani yo‘q. Asar adabiyotshunoslik, she’r tuzilishi, lirik janrning mavzuiy rang-barangligi, ifoda usuli, badiiy san’atlar, obrazlilik nuqtayi nazaridan yanada kengroq doirada tadqiq etishni taqozo etadi.

“Devonu lug‘otit turk”dagi she’rlarning bugungi kundagi amaliy ahamiyati monografik planda chuqur tadqiq etilishi, mavzuiy rang-barangligi va uslubiy jihatdan o‘ziga xosligi yangi misollar tahlili asosida ko‘rsatib berilishi maqsadga muvofiq.

Devonda keltirilgan she’rlarda targ‘ib qilingan milliy va umuminsoniy qadriyatlarni keng doirada ommalashtirish, yoshlar ma’naviyati bilan uyg‘unlashtirish, turkiy xalqlarning, xususan, o‘zbek xalqining asrlar silsilasida toblangan hayotiy haqiqatlarini e’tirof etish va tatbiq qilish davr taqozosidir.

Iqtiboslar/Сноски/References/Кайнаklar:

1. Абдулахатов Н. ва б. Махмуд Кошғарийнинг “Девону луғотит турк” асаридаги лексик бирликлар тадқиқи. –Тошкент: Янги аср авлоди, 2013.
2. Абдулқосимов А. Махмуд Кошғарийнинг картографик мероси / Махмуд Кошғарийнинг “Девону луғотит турк” асари ва унинг туркий халқлар маданияти ҳамда жаҳон цивилизациясида тутган ўрни. Халқаро конференция материаллари. – Самарқанд, 2002. – Б. 92-93.
3. Абдурауф Фитрат. Танланган асарлар. IV. – Тошкент: Маънавият, 2006. – 336 б.
4. Абдурахмонов Ғ. “Девону луғотит турк”асарининг ўрганилиш тарихидан //Ўзбек тили ва адабиёти. –Тошкент, 2009. –№6. –Б.49-51.
5. Abbosov S. Mahmud Koshg‘ariyning geografik merosi / Mahmud Koshg‘ariyning “Devonu lug‘otit turk” asari va uning turkiy xalqlar madaniyati hamda jahon sivilizatsiyasida tutgan o‘rni. Xalqaro konferensiya materiallari. –Samarqand, 2002. – B. 102-103.
6. Boboyorov G‘. Biruni ve Kaşgarlı Mahmud’un Bazı Orta Asya Yer Adlarını Türklerle İlişkilendirmesi Üzerine // Mahmüd al-Kaşğari’nin 1000 Doğum Yıldönümü Dolaysıyla Uluslararası Divanu Luğati’t-Turk Sempozyumu Ayrıbasım. Istanbul 2008. – S. 313-321.
7. Дадабоев Х. “Девону луғотит турк”даги туркий тилларга хос фонетик ва лексик-семантик хусусиятлар ҳақида // Тилшуносликнинг долзарб масалалари. – Тошкент, 2008
8. Махмуд Кошғарий. Девону луғотит турк (ДЛТ). I.–Тошкент: ФАН, 1960. –500 б.
9. Махмуд Кошғарий. Девону луғотит турк (ДЛТ). II.–Тошкент: ФАН, 1960. –428 б.
10. Махмуд ал-Кашгари. Диван лугат ат-Турк. Казахстанские востоковедные исследования. Перевод, предисловие и комментарии З. –А. М. Ауезовой. Индексы составлены Р. Эрмерсом. – Алматы: Дайк-Пресс, 2005. – 1288 с.
11. Муталлибов С. “Девону луғотит турк” ва унинг таржимаси // Ўзбек тили ва адабиёти, 1971. – № 5.
12. Саидбобоев З.А. Историография изучения карты мира Махмуда Кашгари // «Махмуд Кашгарлы тркология ылмыны есасландырыжыдыр» атлы Халкара ылмы маслахаты. – Ашгабат, 2008. – С.21-22.
13. Содиқов Қ. Махмуд Кошғарий харитаси ҳақида // Шарқ филологиясининг тугун ва ечимлари. – Тошкент, 2005 – Б. 1-14.
14. Фозилов Э. Шарқнинг машхур филологлари. Махмуд Кошғарий, Аду Хайён, Жамолиддин Туркий. –Тошкент, 1971.

15. Фозилов Э. Махмуд Кошғарий ва унинг девони // Ўзбек тили ва адабиёти. –Тошкент, 1971. –№ 5. – Б. 35-36.
16. Xudoyberdiev J. Mahmud Koshg‘ariy hayoti va uning “Devonu lug‘otit turk” asarining o‘rganilishi. – Toshkent, 2010.
17. Xudoyberdiev J. Mahmud Koshg‘ariy hayoti va “Devonu lug‘otit turk” bo‘yicha yaratilgan asarlar ko‘rsatkichi. – Toshkent: Akademnashr, 2011. – 160 b.
18. Ҳасанов Ҳ. Махмуд Кошғарий. – Тошкент, 1963.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,

Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya1

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

1. The article is presented on 8-10 pages;
2. Article structure:
  1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
  2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
  3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone and e-mail address of the author (authors) are indicated in full.
  4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
  5. At the beginning of each article, there should be an annotation in Uzbek, Turkish and English.
  6. The abstract should be no more than 120-150 words.
  7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
  8. The article should be prepared in the following form:
    - a) Introduction;
    - b) Main part;
    - c) Results and Discussions;
    - d) Conclusions;
    - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
    - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
    - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as "Figure". Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
3. The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
4. Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
5. Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
6. Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

**“TURKOLOGIK
TADQIQOTLAR” XALQARO
JURNALINING AXBOROT
XATI**

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma’rifiy, ilm-fanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o‘tkazilgan sammitida ko‘zda tutilgan o‘zaro aloqalarni jadallashtirish bo‘yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta’sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e’lon qilishga mo’ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e’tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O‘zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

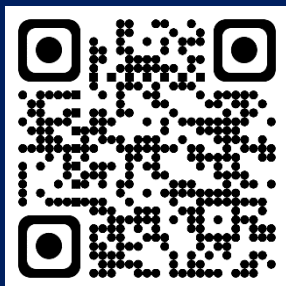
@turkologiyal

Elektron pochta:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
  1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,15 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
  2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otaismi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
  3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, respublika, telefoni va e-mail adresi to‘liq keltirilishi kerak.
  4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
  5. Har bir maqola boshida o‘zbek, turk va ingliz tillarida annotatsiya bo‘lishi lozim.
  6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
  7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
  8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
    - a) Kirish (Introduction);
    - b) Asosiy qism (Main part);
    - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
    - d) Xulosalar (Conclusions);
    - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
    - f) Havola(snoskalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
    - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
"ТУРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ"**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал, Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова, «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya1

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
  1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и внизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа А4.
  2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
  3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, телефон и адрес электронной почты автора(ов) должны быть указаны полностью.
  4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
  5. В начале каждой статьи должна быть аннотация на узбекском, турецком и английском языках.
  6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
  7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
  8. Статья должна быть подготовлена в виде:
    - a) Вступление (Introduction);
    - b) Основная часть (Main part);
    - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
    - d) Выводы (Conclusions);
    - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
    - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
    - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нереконмендованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant'ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı'na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu'nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmî yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya1

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
  1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütün olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
  2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
  3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon ve e-posta adresi eksiksiz olarak verilmeli.
  4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
  5. Her makalenin başında Özbekçe, Türkçe ve İngilizce özet bulunmalıdır.
  6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
  7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
  8. Makale, aşağıdaki formatda hazırlanmalıdır:
    - a) Giriş (Introduction);
    - b) Ana bölüm (Main part);
    - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
    - d) Sonuçlar (Conclusions);
    - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
    - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
    - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar "Resim" olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
- Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalinden yazar(lar) sorumludur.
- Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
- Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
- Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Muharrir:

Prof. J.Eltazarov

Musahhih va texnik muharrir:

R. Shokirov

ISSN 2992-9229

2024-yil 29-oktabrda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2024-yil 31-oktabrda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozı. Shartlı bosma tabog‘ı –9.

Adadı 15 nusxa. Buyurtma № 174

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229